

Teatrikiri

Näidend sealt, kus valitsevad veel kellerid

Võib-olla tahtis ameerika kirjanik Miller oma teosega „Kõik minu pojad“ tõesti näidata ainult Kelleri perekonna draamat, nagu arvas keegi arvustaja. Lavastusest „Joe Keller ja tema pojad“ „Estonias“ leiame aga palju rohkem. Leiame mitte Kelleri, vaid kogu „kellerite“ olemuse kriitilisse alastusse kiskumist. Selles on teeneid lavastaja A. Särevil, ja see tuleb näidendile kasuks. Kahuks aga ei vii näidendi kunstiline tõlgitsus meid siiski teema lõplikule lahendusele palju lähemale ega näita õiget jõudude paiknemist tänapäeva Ameerikas. Siiski näib, et see lahendus on õigem kui kirjaniku poolt antu. Kirjanik oma teoses laseb vanal Kelleril end hukata. Tegelikult aga ei taandu kellerid kaugeltki võitluseta ajaloo areenilt.

Igast näidendist jäävad vaatajale mõningad muljed ja elamused eriti meelde. Näidendist „Joe Keller ja ta pojad“ jäävad meelde kahe peategelase isikud ja seda tänu nende osakandjate tugevalt isikupärasele mängulaadile ja meisterlikkusele. Need peategelased on Joe Keller ENSV rahvakunstniku Paul Pinna ja tema naine Kate tuntud karakternäitleja Katrin Välbe kehastuses. Ülalöeldust võiks jälle leida põhjendusi arvamusel, et tegu on isikudraamaga. Üldse on kogu teoses tõesti palju isikudraama elemente. — Hoolimatu suurtoostur, kasutades sõda ainulaadse äri-võimalusena, mütis oma sõjaväele riknenud lennukiosi, sellest hoolimata, et need võivad põhjustada lennukite õnnetusi ja inimohvreid. Selle tagajärjel hukkus 21 Ameerika sõjalendurit. Isikudraama momendi toob autor, kuigi pisut kunstlikuna tunduvana, teosesse ka sellega, et ta laseb sama Kelleri poja, kes isa kuriteost teada saab, tahtlikult lennukiga surmaretkele minna. Isa hä-

biteo pärast endatapp, — see on pisut uskumatu 20. sajandi ameeriklasest. Aga mitte ükski see pole näidendi nõrk koht. Neid on teisigi, mis õnneks on lavastaja, ENSV teenelise kunstniku A. Särevi poolt kas hoopis välja kärbitud või parandatud.

Tagajärg on see, et saame üsna tugevavärvilise ja ideoloogiliselt tõhusa näidendi, mis paljastab kellerite, heasüdamlike maailmapäästjate maski varju pugunud ameerika rahahaide kiskjalõusta.

Miks näidendist „Joe Keller ja ta pojad“ (nimi „Estonia“ poolt muudetuna on küll palju vähem ütlev, kui autori „kellerid“ ironiseeriv „Kõik minu pojad“) jääb eriti meelde Paul Pinna Joe Keller?

Pinna mäng on hoogne ja nüansirikas. Kuigi ta miimikas pisut üle pakub, mõtestab ta Kelleri kiskjahinge lahti otse suurepäraselt. Väliselt heasüdameline hallipäine härrasmees, kes muretseb kõigi eest ja tunneb kõigile kaasa, on isegi nõus oma käitisse tagasi võtma endist tehase kaasosanikku, kes teda kohtus on „laimanud“. Sisimalt aga näeme valvel olevat kiskjat, kes, aimates, et kusagil varitseb õiglus, mis võib tulla temalt ja temasugustelt aru pärima, mõtleb aina endakaitsele. Arusaadavalt toob Pinna esile Kelleri musta siiseelu. Tema Kellerile pole miski püha, kaainimesed on talle marionetid tema mängu jaoks. Seda on isegi tema poeg Chris ja selle armastatu Ann Dewer, rääkimata saatusele alluvast Baylessist, temasuguste rahast ärarippuvast majararstist, müstitseerivast Lewbyst (ka selliseid veesegajaid peab olema Kellerile Ameerikas) jne. Chris, tema järelejätnud poeg, on muidugi pisut tormakas ja ideaalitseja, aga vana Keller teab, et see on tema poeg ja pärib kord te-

ma raha ning ellusuhtumise, seepärast ta ei muretsegi tema „tujude“ pärast. Ja seepärast ongi ta suuresti üllatatud, kui Chris temaga ei soostu ja näidendi lõpul isast lahku lööb.

Aga mitte ükski vana Kellerit ei üllata Chrisi teguviis, see üllatab ka näidendi vaatajat. Ja selle üllatuse põhjus ongi jälle üks neist paljudest selle muidu hea näidendi nõrkadest kohtadest. Me näeme näidendi kulgedes selgesti, et Chris aimab, et ta isa on kaabakas. Kuid ta varjab seda ja mängib ateisti teiste ees, nagu tahtes endki isa suhtes vastupidises veenda. Praegusel kujul ei suuda R. Nuude, Chrisi kehastaja, meid veenda ateistina ega ka kellerite pärimuste kandjana. Tema olemus jääb meile väga segaseks. Ka väline osakujundus pole Nuude) hästi õnnestunud. Näiteks see must kahupea-parukas. — See pole ameeriklane, see on pigem hispaanlane. Tundub, et R. Nuude ei oska selle osaga midagi peale hakata. Nuudel domineerivad kaks tugevat annet: anda lihtsaid, mehiseid tüüpe (major Kuslap) või olla väga hea koomik (lambur Shakespeare'i teoses „Nagu soovite“). Käesolevas osas kipuvad esilduma need mõlemad omadused — siiras mehelikkus ja koomilisus (armastustseenides): Kelleri pojale, ühele kellerist, ei tundu kumbki sobivana.

Uht karaktersest raskeimat rolli kehastab näidendis Katrin Välbe Kelleri naisena. Tema on õigesti kaval, hoolimatu, oma mehe süüst teadlikuna seda salgav, kuni lõpuni temaga ühte hoiudev. Ta ei taha leppida ega ole harjunud leppima mingi kaotusega. Ja kuigi on ilmne, et kaotus surmasaanud poja läbi on olemas, salgab Kate Keller selle maha, sundides teisigi uskuma vastu-pidist. Poja surm on esimene pikselöökk nende kivilinenud usku oma ja oma raha kõlkvõimsusse. ja see peab olema valed, sugereerib endale ja teistele Kate.

Kehastades naiskellerit on Katrin Välbel täita raske osa: tahame ju temaski (nagu ka Joe Kelleris) mõista tüüpilist, Ameerikat valitsevat inimmonstrumit, kellele sõda on äri, inimele äri vahend ja raha võimu määraja.

Olgu see Kelleri k Pinna po Vålbe aga Joe Kelle se naiske Stanislavs Jaid, ütlev siis, kui va ris, kui ta Katrin leja, kuid valt tunda rõhku, ja näeme siis realsust, meisterlik võtteid, p aga mitte Viimane kogu s Näiteina v L. Aru ja Eskola kel dekas näit matkida Miks peab paatne, ag kõnelema mel ja ka misega? E tüüpilist a elada. allu

Päris s mee'de An käsitluses. kust ja lii teatav siiru le Deweri nade järgi truu ameti selle mulj ebausta rilisus. oma isa polemiseeri vaid kirjar Omapära doktor Bay tunne, et toone tema tamisel. S esineda An